

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1898, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, samt angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid dylika skolor dels ock i detta ämne samt rörande lönetillskott för lärarepersonalen vid småskolor och mindre folkskolor inom Riksdagen väckta motioner.

I den till Riksdagen den 15 januari 1898 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t i punkten 23:o) under åttonde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen *dels* att godkänna de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiatikärenden den 14 januari 1898 omförmälda förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med år 1899 lända till efterrättelse; *dels* att besluta de i nämnda statsrådsprotokoll angifna förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med sistnämnda år lända till efterrättelse; samt *dels* slutligen att för genomförandet af den i punkten ifrågasatta löneförhöjningen höja det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,300,000 kronor, med 270,000 kronor, eller till 4,570,000 kronor.

Till återopade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen erinrat, hurusom Riksdagen, med anledning af inom Riksdagen väckta motioner, i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 11 maj 1896 anhållit, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, om och under hvilka vilkor ordinarie lärare vid folkskola borde, utöfver nu bestämda löneförmåner, erhålla ett andra ålderstillägg samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Rörande det i Riksdagens skrifvelse omförmälda ärende hade, enligt hvad departementschefen meddelat, inforrats utlåtande från öfverståthållarembetet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de särskilda länen, domkapitlen i riket och Stockholms stads konsistorium samt direktionen öfver folkskolelärnarnes pensionsinrättning.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vestmanlands och Vesternorrlands län samt domkapitlen i Upsala och Vesterås hade förordat, att den af Riksdagen äskade utredningen måtte blifva företagen, hvarvid domkapitlen som sin mening uttalat, att, med tagen hänsyn till behofvet, icke lika goda skäl kunde anföras för att bevilja ett andra ålderstillägg åt lärarinnor som åt lärare, hvilka sistnämnda i regeln hade familj att underhålla, och att icke heller alla manliga lärare, af hvilka många med sin läraretjänst förenade andra befattningar, syntes vara i verkligt behof af sådant ålderstillägg. Domkapitlet i Vesterås hade derjemte ansett, att en och annan lärare icke kunde sägas hafva gjort sig så förtjent af församlingen, att denna kunde känna sig uppfordrad till att höja hans lön, ehuru ej mot hans tjänstgöring gjorts någon anmärkning med laga påföljd enligt gällande folkskolestadga. Äfven härpå hade domkapitlet ansett sig böra lägga någon vikt, då församlingarnas utgifter för folkskoleväsendet redan vore ganska tyngande, och då domkapitlet förutsatte, att församlingarna skulle till det andra ålderstillägget bidra med en tredjedel samt domkapitlet ingalunda skulle kunna tillstyrka, att detsamma skulle i sin helhet utgå af statsmedel.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Elfsborgs, Vermlands, Örebro, Kopparbergs, Vestmanlands, Gefleborgs och Jemtlands län, samt domkapitlen i Linköping, Skara, Strengnäs, Vexjö, Lund, Göteborg, Kalmar, Karlstad, Hernösand och Visby hade tillstyrkt, att ordinarie lärare och lärarinna, som oförvitligt tjänstgjort fem år, sedan han eller hon erhållit det första ålderstillägget, måtte vara berättigade till ännu ett ålderstillägg å 100 kronor.

Som skäl för tillstyrkande af ett andra ålderstillägg hade anförts: att, äfven om man antog, att folkskolelärnarne, då de utnämndes till

ordinarie tjänst, i allmänhet vore fria från skulder, så att deras löneinkomster ofkortadt finge användas till deras lefnadsbehof, det likväl af ingen torde bestridas, att deras löneinkomster ändock vore ganska knappa. Till välförtjent hjälp och uppmuntran hade därför åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolan beviljats ett ålderstillägg af 100 kronor att efter fem års oförvitlig tjänstgöring utgå, men, då uppenbart vore, att lärarnes löneinkomster, äfven med inräknande af ålderstillägget, efter ytterligare några års förlopp blefve än mera knappa, synnerligast för lärare, som bildat familj och sålunda hade flera än sig sjelfva att försörja, syntes ett andra ålderstillägg vara af behofvet påkalladt. Den nu utgående minimiaflöningen till folkskolelärare måste anses låg i förhållande till det mödosamma och ansvarsfulla arbete, som de utförde, samt de uppoffringar, de måst vidkännas för att utbilda sig till det viktiga lärarekallet. Den tid och de kostnader, en lärare måste använda för vinnande af behörighet till ordinarie tjänst hade, liksom svårigheten för folkskolelärarne att draga sig fram på deras nu bestämda löner, ostridigt under senare tiden ökats, under det tillfälle för folkskolelärarne att bereda sig några extra inkomster på åtskilliga orter ej funnes. En jemförelse med många andra tjänster, som hvarken fordrade en sådan utbildning eller vore af samma sträfsamma beskaffenhet, talade för beviljande af bättre lönevilkor för folkskolelärarne. De biförtjänster, som kunde förenas med en folkskoleläraretjänst, borde icke tillmätas den betydelse, att de finge inverka på frågan om ett ålderstillägg. En frestelse att mer eller mindre åsidosätta lärarekallets kraf låge deruti, att läraren funne sig nödsakad att offra tid och krafter på arbete vid sidan af kallet i syfte att för sin nödtorftiga utkomst skaffa sig biförtjänster.

Till stöd för yrkandet, att det ifrågasatta ålderstillägget borde komma icke allenast lärare, utan äfven lärarinnor till godo, hade af de i ämnet hörda myndigheter anförts, att, då i förevarande fall det vore arbetet och icke något annat, som skulle godtgöras, det andra ålderstillägget, liksom det första, borde tillerkännas såväl lärarinor som lärare, och att några afsevärda skäl icke funnes för handen att från delaktighet af ett andra ålderstillägg utesluta lärarinna, då ju kompetensvilkoren för ordinarie anställning vid folkskola vore lika för lärare och lärarinna.

För förslaget, att det andra ålderstillägget borde utgå efter fem år, sedan vidkommande lärare erhållit det första, hade åberopats, att det, som i detta hänseende gälde beträffande andra ålderstillägget åt ordinarie lärare vid rikets allmänna läroverk och af samma skäl, som der-

vid varit bestämmande, borde tillämpas äfven vid fråga om ett andra ålderstillägg till folkskolelärare.

Med hänsyn till villkoren i öfrigt för erhållande af ett andra ålderstillägg hade i allmänhet uttalats den mening, att i detta hänseende samma fordringar borde uppställas, som vore stadgade för att det nu medgifna ålderstillägget skulle utgå.

Öfverståthållareembetet hade ansett, att det andra ålderstillägget borde beviljas ordinarie lärare och lärarinna vid folkskolorna i riket efter väl vitsordad tjenstgöring under tio år, räknadt från den 1 januari året efter skedd utnämning till ordinarie tjenst, hvaremot Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands, Skaraborgs, Hallands, Vesterbotens samt Göteborgs och Bohus län hållit före, att ifrågavarande ålderstillägg borde utgå först efter femton ordinarie tjenstår.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms och Upsala län hade ansett, att Riksdagen i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande den sak, som nu vore i fråga, afsett endast lärare.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län hade förordat, att det andra ålderstillägget måtte utgå med ett belopp af 200 kronor.

Nästan alla de myndigheter, från hvilka utlåtanden inkommit, hade öfverensstämt deruti, att två tredjedelar af äfven det andra ålderstillägget borde utgå af statsmedel och en tredjedel direkt af skoldistriktets tillgångar, när det skulle lända till förryckande af den ekonomiska grundval, hvarpå vårt folkskoleväsen hittills blifvit bygd, om utgifterna för ett andra ålderstillägg helt och hållet skulle bestridas af statsmedel. Dock hade äfven den mening blifvit framställd, att hela ålderstillägget borde utgå af statsmedel, emedan i annat fall många församlingar, som vore betungade af stora utgifter för sina skolor, lätt kunde frestas att vid val af lärare föredraga yngre personer därför, att de vore billigare, samt när de ökade kostnaderna för skolväsendet ofta kunde hindra vidtagande af förbättringar deruti.

Direktionen öfver folkskolelärares pensionsinrättning, som blifvit befald att låta verkställa utredning, huruvida — i händelse ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, utöfver det ålderstillägg, hvartill de nu vore berättigade, skulle erhålla ytterligare ett årligt ålderstillägg å 100 kronor efter fem eller tio års tjenstgöring, sedan de kommit i åtnjutande af det första ålderstillägget — såväl folkskollärares pensionsinrättning som folkskollärares enke- och pupillkassa, under förutsättning att nuvarande årliga bidrag af statsmedel fortfarande finge till dem utgå med oförminskadt belopp och att de för dem nu gällande

bestämmelser blefve oförändrade, kunde fullgöra sina förbindelser, hade låtit verkställa omförmälda utredning och dermed jemte eget utlåtande till Kongl. Maj:t inkommit. För nämnda utredning har departementschefen lemnat närmare redogörelse vid fråga om anslag, som höra under under riksstatens nionde hufvudtitel. I detta sammanhang har han nämnt, att direktionen i sitt utlåtande anfört, bland annat, att utaf den ifrågasatt utredningen framginge, att år 1896 pensionsinrättningens tillgångar motsvarade dess förpligtelser, men tillika att pensionsinrättningen, äfven om minimidelaktighetsbeloppet förblefve vid den nuvarande siffran, vore i behof af ökning i inkomsterna, derest brist skulle kunna undvikas, och detta endast i följd af den normalt fortgående utvidgningen af pensionsinrättningens ansvarsförbindelser. För att förekomma brist borde, om nuvarande bestämmelser fortfarande finge ega kraft, statsanslaget årligen höjas med 95,000 kronor; men för den händelse att minimibeloppet för delaktighet i pensionsinrättningen, såsom nu blifvit ifrågasatt, förändrades från 700 till 800 kronor, skulle detta medföra en ökning i delaktighetens summa af omkring 500,000 kronor och i sammanhang dermed borde statsanslaget höjas med 50,000 kronor, så att det i 1898 års riksstat såsom bidrag till folkskolelärares pensionering upptagna beloppet 357,873 kronor borde höjas med tillsammans 145,000 kronor, eller till 502,873 kronor.

Beträffande folkskolelärares enke- och pupillkassa — meddelar vidare departementschefen — framginge af den utredning, som direktionen den 19 mars 1894 till Kongl. Maj:t öfverlemnade, att den ifrågasatta höjningen af minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor för denna kassa skulle kunna genomföras utan att därför med nuvarande bestämmelser någon ökning af statsbidraget vore behöflig.

För att vinna en öfversigt öfver folkskolelärares och lärarinnornas löneförmåner och andra inkomster hade uppgifter derom för år 1896 infordrats från skolrådsordförandena i de särskilda skoldistrikten.

En sammanfattning af dessa uppgifter återfinnes å sid. 189—196 i statsrådsprotokollet.

Departementschefen yttrar derefter:

Skulle lärare och lärarinna erhålla det nu ifrågasatta ålderstillägget, så snart fem år förflutit, sedan de bekommit det första, skulle enligt de uppgifter, som till statsrådsprotokollet lemnats angående antalet lärare och lärarinor, som år 1899 tjenstgjort tio år och derutöfver, 4,274 lärare och lärarinnor under nämnda år blifva berättigade till ålderstillägg. Komme detta att utgå med 100 kronor till hvar och en af dem, skulle alltså 427,400 kronor vara erforderliga därför. Af dessa

skulle, om de grunder, som hittills varit gällande vid beräkning af statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolan, fortfarande komme att tillämpas, två tredjedelar eller i rund summa 284,934 kronor erläggas af statsmedel.

Bestämdes det åter, att det andra ålderstillägget skulle komma vederbörande lärare och lärarinnor till godo först från början af det kalenderår, som komme närmast efter det, då det tionde ordinarie tjänståret utgått, skulle förutnämnde 4,274 lärare och lärarinnor med undantag af de 191, hvilkas tionde ordinarie tjänstår, enligt ofvan nämnda uppgifter, utginge under år 1899, eller 4,083 lärare och lärarinnor den 1 januari 1899 blifva berättigade till ålderstillägg, till hvilkas gäldande 272,200 kronor eller i jernadt tal 270,000 kronor vore erforderliga af statsmedel.

Då hänsyn toges dertill, att, sedan de minimilöner, som nu utginge till folkskolelärare och lärarinnor, bestämts, fordringarna för behörighet till lärarebefattningar vid folkskolan höjts, att nämnda skolas betydelse och vikt såväl för den enskilde, som deraf begagnade sig, som för samhället i dess helhet ökats, att arbetet i henne blifvit i samma mån ansvarsfullare och mödosammare samt att lefnadskostnaderna öfver hufvud onekligen stigit, ansåge departementschefen i likhet med de flesta myndigheter, som hade afgifvit utlåtanden i ämnet, rättvist och billigt, att någon förhöjning i lärarepersonalens löner bereddtes.

Då de skäl, som här ofvau anförts för en ökning af ifrågavarande löner, icke endast talade för en förbättring af lärarnes löner, utan jemväl ådagalade det billiga och rättvisa deruti, att äfven lärarinnornas löneförmåner ökades, kunde departementschefen sålunda icke instämma med dem, som menade, att den ifrågasatta löneförhöjningen borde komma endast lärarne till godo, och departementschefen kunde det så mycket mindre, som det vore att befara, att om lärarinnors minimilöner bestämdes till lägre belopp än lärares, ekonomiska hänsyn blefve alltför mycket, ja, mångenstädes uteslutande bestämmande, när det skulle afgöras, huruvida lärare eller lärarinna skulle anställas vid vederbörande skola.

Ej heller kunde departementschefen instämma med dem, som hölle före, att endast vissa lärare och lärarinnor borde komma i åtnjutande af den ifrågasatta löneförhöjningen. Då den minimilön, som för närvarande, enligt gällande lag, tillkomme innehafvaren af lärarebefattning vid folkskola, ansetts vara väl knapp, syntes nemligen den förhöjning deraf, hvarom nu vore fråga, böra tillkomma alla vid folkskolan anställda ordinarie lärare och lärarinnor oberoende deraf, om de hade

några inkomster af sysselsättningar, som låge utanför läraretjenstens område eller icke; äfvensom deraf, om de vid skötandet af sin befattning ådagalagt alldeles särskilda förtjenster. De extra inkomsterna vore nemligen ersättning för arbete, som ej utfördes af läraren på grund af den befattning, han såsom lärare innehade, utan som han utförde jemte de till läraretjensten hörande göromål, och för hvilket han sålunda måste anses berättigad till särskild ersättning. Någon billighet kunde ju ej ligga deruti, att en extra inkomst, förvärfvad genom ökad arbete, skulle medföra nedsättning i löneförmåner, som vore afpassade efter en tjens säregna beskaffenhet under förutsättning att denna på ett fullt tillfredsställande sätt sköttes. Om för öfrigt rätten att besluta angående det ifrågasatta ålderstillägget öfverlättes åt de särskilda skoldistrikten, syntes man, lärd af erfarenheten, med allt skäl kunna antaga, att den rätten ofta skulle medföra intriger, tvister och splittringar inom församlingarna, samt att beslutet ej sällan skulle komma att bero på godtycklighet och tillfälliga stämningar samt alstra missförstånd och missnöje. Derjemte framginge af den redogörelse för lärarnes och lärarinnornas löneförmåner, som till statsrådsprotokollet lemnats, att de extra inkomsterna vore hvarken af den betydelse eller af den omfattning, att de kunde göra den ifrågasatta löneförhöjningen obehöflig, helst som ersättningen för naturaförmåner vore i många skoldistrikt i förhållande till det verkliga värdet alltför låg. För öfrigt vore det ju en fördel, om läraren blefve så aflönad, att han för att förskaffa sig sitt nödtorftiga uppehälle ej tvunges att egna sig åt sysselsättningar, som ej stode väl tillsammans med hans befattning och som hotade att draga hans intresse från skolan. Å andra sidan ville departementschefen erinra om betydelsen deraf, att det finnes platser, som vore förmånligare än andra antingen derigenom, att innehafvarne hade större löneförmåner än vanligen vore fallet, eller derigenom att att de hade tillfälle att bereda sig inkomster utöfver lönen genom att öfvertaga jemväl andra sysslor, som vore förenliga med en lärares ställning och icke utgjorde hinder för honom att fullt tillfredsställande sköta sin egentliga befattning. Härigenom eggades nemligen många lärare till fortsatt arbete för sin utbildning, för att en gång kunna erhålla en sådan fördelaktigare plats. Ett sådant lärarnes fortsatta utbildningsarbete komme alltid skolan till godo.

Beträffande öfriga villkor för erhållande af det ålderstillägg, som nu vore i fråga, anslöte sig departementschefen till dem, som hölle före, att i hufvudsak samma villkor, som gjort sig gällande vid bestämmandet af hvad som fordrades för att en lärare vid de allmänna läroverken

skulle ega rätt att åtnjuta högre lön, borde fastställas äfven i fråga om folkskolelärares uppflyttning i högre lönegrad.

Ibland föreskrifterna beträffande lärares vid de allmänna läroverken uppflyttning i högre lönegrad funnes äfven den, att uppflyttningen i regel skulle ega rum vid början af ett kalenderår. Det syntes departementschefen som om samma föreskrift borde tillämpas äfven i fråga om folkskolelärares uppflyttning i högre lönegrad, helst som samma grundsats gjort sig gällande vid sistlidne års riksdag, då, på Kongl. Maj:ts framställning, medel beviljats till ett ålderstillägg åt vid småskolan anstälde examinerade lärare och lärarinnor.

Men komme denna föreskrift att tillämpas beträffande det nu ifrågasatta lönetillägget, borde den äfven hafva tillämpning på det lönetillägg å ett hundra kronor, som redan nu komme folkskolelärares till godo efter fem års oförvitlig tjenstgöring. Skulle åter äfven det första ålderstillägget komma att utgå först från och med början af kalenderåret närmast efter det, då det femte ordinarie tjänståret utgått, borde man genom ett särskildt öfvergångsstadgande sörja för, att folkskolelärare och lärarinnor, som tillträdt ordinarie befattning före den 1 januari 1899, ej måtte lida någon minskning uti sin nuvarande rätt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har departementschefen hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att godkänna följande förändrade bestämmelser angående af-löning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, att från och med år 1899 lända till efter rättelse, nemligen:

Ordinarie lärare eller lärarinna, som, efter undergången godkänd afgangsexamen från folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, blifvit i föreskrifven ordning anställd vid folkskola, skall i årlig lön för åtta månaders eller 34½ veckors undervisning, åtnjuta minst sex hundra kronor samt två ålderstillägg å ett hundra kronor hvarterda, det ena efter fem och det andra efter tio års oförvitlig tjenstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder lärares eller lärarinnan såsom ordinarie tillträdt folkskolelärarebefattning.

Öfvergångsstadgande.

Den, som, då dessa bestämmelser träda i tillämpning, är såsom ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola anställd, skall på sätt hit-tills varit stadgadt, derest han eller hon i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under fem år, för åtta månaders undervisning i lön er-hålla minst sju hundra kronor. Sådan lärare eller lärarinna skall från

och med kalenderåret närmast efter det, då han eller hon uppnår tio ordinarie tjänstår, dock icke före den 1 januari 1899, för nyss angifna undervisning bekomma ett ålderstillägg af ett hundra kronor;

dels att besluta följande förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med år 1899 lända till efter rättelse, nemligen:

Till aflönande af hvarje ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning därför, minst sex hundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst fem hundra kronor, eger skoldistrikt, derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året — under hvilka läsdagarna uppgå till minst 192 — att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön läraren eller lärarinnan, förutom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga fyra hundra kronor.

Derest ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola i denna egenkap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen till honom eller henne skall utgå för sagda undervisning med minst sju hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fyra hundra sextiosex kronor sextiosju öre.

Har läraren eller lärarinnan oförvitligt tjänstgjort i folkskola som ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen till honom eller henne af sådan anledning skall utgå för samma undervisning med minst åtta hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fem hundra trettiotre kronor trettiotre öre;

dels ock slutligen att för genomförandet af den nu ifrågasatta löneförhöjningen det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,300,000 kronor, måtte höjas med 270,000 kronor, eller till 4,570,000 kronor.

manhang härmed jemväl förehaft tre inom Andra Kammaren i ämnet väckta motioner.

Herr *C. G. Grundell* har i motionen n:o 31 yrkat, att Riksdagen ville besluta, att i den af Kongl. Maj:ts föreslagna bestämmelse i afseende på villkoren för utbekommande af statsbidrag till lärare vid folkskolor orden: — »under hvilka läsdagarne uppgå till minst 192» — måtte utgå.

Till stöd för sitt yrkande har motionären anført, att nyssnämnda stadgande, i fall det blefve gilladt och antaget, skulle medföra, att skoldistrikt, i hvilka undervisningen vid folkskola fortginge endast 5 dagar i veckan — och skolor, der sådan anordning egde rum, funnes till stort antal icke allenast inom Göteborgs och Bohus län, utan säkerligen äfven inom öfriga län — ej skulle kunna erhålla statsbidrag till lärares aflöning. Med en läsetid af 5 dagar i veckan under 34½ veckor komme man till ett dagantal af 173, hvarifrån åtminstone måste dragas 3 helgdagar, nemligen Mariæ bebådelsedag, Kristi himmelfärdsdag och midsommardagen, som under arbetsdagarne kunde infalla. Man hade alltså en summa af 170 läsdagar, eller 22 mindre, än som i ofvannämnda bestämmelse föreskrefves. Detta skulle således utgöra en hel öfverläsningsmånad, om i folkskolan undervisades 5 dagar i veckan. Det betänkliga härvid vore, att, äfven om en församling, der läsning endast under 5 af veckans dagar förekomme, skulle finnas villig eller anse sig tvungen att för utbekommande af statsbidrag underkasta sig utgiften af lärare aflöning för 1 månads läsning utöfver en årlig lärotid af 34½ veckor, intet dermed vunnes, så vida den föreslagna lydelsen uti ifrågavarande stadgande bibehölles, emedan der uttryckligen stode: derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan minst åtta månader eller 34½ veckor af året — under hvilka läsdagarne uppgå till minst 192 —, hvarigenom alltså undervisning i folkskola under 5 dagar i veckan vore omöjliggjord.

Men då, enligt Kongl. Maj:ts stadga angående folkundervisningen den 10 december 1897 kap. 4 § 15, kyrkostämman på förslag af skolrådet beslutade angående — — — de dagar i veckan — — — då undervisningen skulle i skolorna meddelas — hvilket syntes innebära, att någon dag i veckan kunde från undervisning undantagas — då i samma § föreskrefves, att den årliga lärotiden vid skolor, för hvilkas lärare skoldistrikt åtnjöte lönetillskott af allmänna medel, skulle omfatta minst åtta månader eller 34½ veckor (utan angifvande af bestämdt antal läsdagar), då vidare den på Kongl. Maj:ts befallning utarbetade normalplanen innehölle läsordningar för folkskolor, i hvilka undervisa-

des endast 5 dagar i veckan, kunde motionären ej fullt inse det motiverade i nu tillkomna förslag om föreskrift angående minst 192 läsdagar. Med hänsyn till de betänkliga olägenheter, som, efter motionärens förmenande, skulle vållas, om skolor, som på grund af lokala förhållanden nödgades inskränka lärotiden till 5 dagar i veckan, förvägrades statsunderstöd, kunde motionären ej underlåta att yrka på förändring uti ofvan åberopade bestämmelse.

I motionen n:o 164 har herr *J. Eliasson* m. fl. föreslagit Riksdagen besluta, att det bidrag, som från statsverket utginge till aflöning dels åt examinerade lärare och lärarinnor i folkskolor och dels till lärare och lärarinnor i småskolor och mindre folkskolor, äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, måtte, med samma vilkor, hvilka i den kongl. propositionen vore angifna, höjas från två tredjedelar till tre fjerdedelar, samt att det af Kongl. Maj:t äskade anslaget för detta ändamål i förhållande derefter äfven måtte ökas.

Såsom skäl för denna framställning hafva motionärerna anført, att landskommunernas utgifter för skolväsendet i ganska betydlig grad tillväxt under de senare åren, äfvensom att proportionen emellan statsbidraget och kommunernas tillskott förändrats mot hvad den varit för några år tillbaka. Och hafva motionärerna dervid åberopat sifferuppgifter, hemtade ur statistiken öfver kommunernas fattigvård och finanser.

Slutligen hafva herrar *N. Nilsson* i Skärhus och *N. Svensson* i Olseröd i sin motion n:o 162 erinrat, hurusom vid flera föregående riksdagar fråga blifvit väckt om bidrag af statsmedel till den för vissa folkskolelärare och folkskolelärarinnor bestämda löneförmån af kofoder, som för närvarande gäldades af skoldistriktet vare sig in natura eller efter uppskattadt värde i penningar. Då staten bidroge med två tredjedelar af lönen till folkskolelärare och folkskolelärarinna och kofodret icke kunde annorlunda anses än såsom en del af sådan lön, syntes motionärerna följdriktigt, att statens bidrag borde afse jemväl nämnda löneförmån. Af den utredning, som angående värdet af ifrågavarande naturaprestation vid föregående tillfällen lemnats, hade framgått, att det en lärare eller lärarinna årligen tillkommande kofoder skäligen kunde uppskattas till 100 kronor, af hvilket belopp, efter den om lärarelöner stadgade fördelning, två tredjedelar eller 66 kronor 67 öre skulle å staten och återstående en tredjedel eller 33 kronor 33 öre å skoldistriktet belöpa.

Då fråga förut i samma syfte förevarit, hade statsbidraget efter sådan fördelning beräknats till sammanlagdt 360,000 kronor, hvilket belopp syntes i det närmaste motsvara den ökning, som vid statens deltagande i gäldande af ifrågavarande löneförmån kunde finnas erforderlig å det anslag, hvarifrån medlen borde utgå eller anslaget för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

På grund häraf hafva motionärerna föreslagit, att Riksdagen — på det att, då till ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola eller till annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna utginge kontant ersättning för kofoder med minst 100 kronor eller ock på grund af ordinarie lärares eller lärarinnas derom gjorda yrkande kofodret till sådan lärare eller lärarinna utginge in natura, skoldistriktet skulle af statsmedel få bekomma ett årligt bidrag af 66 kronor 67 öre till denna del af lärarens eller lärarinnans aflöning — måtte öka förslagsanslaget till »lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor» med 360,000 kronor.

Beträffande Kongl. Maj:ts förevarande framställning om förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, har utskottet på de i statsrådsprotokollet anförda skäl funnit sig böra tillstyrka densamma utan annan ändring, än att i förevarande bestämmelser rörande tjänstgöringstidens längd införts ett tillägg beträffande sådana fall, i hvilka Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden medgifvit en kortare lästid än 8 månader. Detta tillägg motsvarar en bestämmelse, som af 1897 års Riksdag beslöts angående småskolelärares aflöning.

Hvad vidare angår de särskilda förslagen om förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, har utskottet, som i fråga om lönetillskott för lärarepersonalen vid folkskolor ansett Riksdagen böra i öfrigt biträda Kongl. Maj:ts härom gjorda framställning jemväl här med det tillägg, som ofvan förordats beträffande aflöningsbestämmelserna, funnit, att den af herr Grundell framhållna omständigheten, att bestämmelsen om 192 läsdagar under 8 månader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor af året komme att för folkskola, der undervisningen påginge endast 5 dagar i veckan, omöjliggöra erhållande af statsbidrag, innebär ett giltigt skäl för uteslutande af nämnda bestämmelse om läsdagarnes antal. Kongl. Maj:ts härutinnan gjorda förslag läser afse att förebygga den ojemnhet i fråga om läsdagarnes antal, som å en del orter eger rum, och särskildt den oegentligheten, att vid vissa skolor, der undervisningen pågår endast 5 dagar i veckan

och der likväl s. k. hvarannandagsläsning är genomförd, den ena af skolans afdelningar åtnjuter undervisning endast 2 dagar i veckan. Utskottet erkänner visserligen olämpligheten af en sådan anordning, men anser dock, att andra medel stå till Kongl. Maj:ts förfogande att lägga hinder i vägen för ett dylikt tillstånd. Vidkommande det af herr Eliasson m. fl. väckta förslaget att höja statsbidraget till aflönande af lärarepersonalen vid folkskolor och småskolor från $\frac{2}{3}$ till $\frac{3}{4}$ af lönernas belopp, hafva liknande förslag förut vid särskilda tillfällen af Riksdagen behandlats, men icke föranledt någon åtgärd från Riksdagens sida. Betänkligheter hafva nemligen uttalats mot att i så hög grad, som genom ett dylikt stadgande komme att ske, öka statsverkets utgifter för folkskolan. Statsutskottet vid 1885 års riksdag har derjemte framhållit, att folkskolelärarne såmedelst skulle komma att i förhållande till kommunerna, af hvilka de antoges och väsentligen också aflönades, intaga en annan ställning än de hade enligt den städse vidhållna grundsatsen, att de icke borde vara statens, utan kommunens tjänstemän. Ej heller för närvarande synas enligt utskottets mening skäl föreligga att förändra förhållandet emellan statens och kommunens bidrag till bestridande af kostnaderna för folkskoleväsendet. I enlighet med denna uppfattning anser sig utskottet jemväl sakna skäl för att tillstyrka det af herrar Nilsson och Svensson framställda förslaget, att staten skulle med visst belopp deltaga i kommunernas utgifter för kofoder eller kofodersersättning åt lärare och lärarinnor vid folkskola. Yrkandet om statsbidrag till detta ändamål har framkommit vid flera föregående riksdagar, men städse sammanbundits med frågan om utbytande af förmånen af kofoder eller ersättning därför mot ett visst för alla lärare lika penningebelopp. Dervid har man visserligen å ena sidan i anledning af de olägenheter, som med det nuvarande aflöningsättet äro förenade, erkänt önskvärdheten af en lönereglering i det angifna syftet, men å andra sidan, då en sådan reglering icke ansetts kunna genomföras, med mindre staten trädde emellan, funnit den uppoffring, som härför skulle krävas från statsverkets sida, vara större än som motsvarade det intresse, staten kunde hafva i förändringens genomförande. Nu föreligger endast den del af förslaget, som förut gifvit anledning till Riksdagens vägran att genomföra ett förändradt aflöningsätt beträffande nämnda förmån, och torde utskottet alltså ega giltiga skäl för sitt afstyrkande af motionen.

Då utskottet sålunda funnit sig böra tillstyrka de af Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsbestämmelserna och grunderna för utbekommande af lönetillskott för lärare, endast med de här ofvan föreslagna smärre

förändringar, torde den af Kongl. Maj:t för löneförhöjningens genomförande äskade anslagsökning jemväl böra af Riksdagen bifallas, hvar emot någon anslagshöjning för de i herr Eliassons m. fl. samt herrar Nilssons och Svenssons motioner åsyftade ändamål icke varder erforderlig.

Utskottet hemställer alltså:

a) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må godkänna följande förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, att från och med år 1899 lända till efterrättelse, nemligen:

Ordinarie lärare eller lärarinna, som, efter undergången godkänd afgangsexamen från folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, blifvit i föreskrifven ordning anställd vid folkskola, skall i årlig lön för undervisning under åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor eller under den kortare tid, som Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, åtnjuta minst sex hundra kronor samt två ålderstillägg å ett hundra kronor hvardera, det ena efter fem och det andra efter tio års oförvitlig tjenstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder läraren eller lärarinnan såsom ordinarie tillträdt folkskolelärarebefattning.

Öfvergångsstadgande.

Den, som, då dessa bestämmelser träda i tillämpning, är såsom ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola anställd, skall, på sätt hittills varit stadgadt, derest han eller hon i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under fem år, för åtta månaders undervisning i lön erhålla minst sju hundra kronor. Sådan lärare eller lärarinna skall från och med kalenderåret närmast efter det, då han eller hon uppnår tio ordinarie tjenstår, dock icke före den 1 januari 1899, för nyss angifna undervisning bekomma ett ålderstillägg af ett hundra kronor;

b) att den af herr J. Eliasson m. fl. väckta motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

c) att herrar N. Nilssons och N. Svenssons omförmälda motion icke må af Riksdagen bifallas;

d) att Riksdagen, vid bifall till hvad utskottet i mom. a) och b) hemställt, må, med godkännande af herr C. G. Grundells framställda yrkande, på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts framställning, att Riksdagen beslutar följande förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med år 1899 lända till efter rättelse, nemligen:

Till aflönande af hvarje ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, minst sex hundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning derför, minst fem hundra kronor, eger skoldistrikt, derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller 34½ veckor af året eller under den kortare tid, som Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren eller lärarinnan, förutom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga fyra hundra kronor.

Derest ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under så lång tid, att den årliga lönen till honom eller henne skall utgå för sagda undervisning med minst sju hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning derför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fyra hundra sextiosex kronor sextio-sju öre.

Har läraren eller lärarinnan oförvitligt tjenstgjort i folkskola som ordinarie ytterligare så länge, att den

årliga lönen till honom eller henne af sådan anledning skall utgå för samma undervisning med minst åtta hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fem hundra trettiofyra kronor trettiofyra öre; samt

e) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, må medgifva, att för genomförande af den i mom. a) föreslagna löneförhöjningen det under riksstatsens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för löne tillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,300,000 kronor, må höjas med 270,000 kronor.

Stockholm den 28 april 1898.

På det sammansatta utskottets vägnar:

K. S. HUSBURG.

Reservationer:

vid mom. c):

af herrar *S. G. von Friesen, O. Larsson, J. Anderson, O. W. Redelius* och *D. Persson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den af herrar *Nilsson* och *Svensson* väckta motionen.
